

Mindenesetre soha ilyen elmélyülten és egész lényétől ennyire elkülönítve nem, mintha a kezének saját külön félelmei, külön reményei, külön álmai volnának. Természetesen tudtam, hogy a mamának van keze, mert mindenkinek van, de azt olyan kéznek láttam, amellyel fogni lehet, érinteni, tartani, felemelni, hozni, megkötni, bezárni, kinyitni, tésztát gyúrni, edényeket rakosgatni, mosogatni, mosni, foltozni, vetkőzni, öltözni, fésülni, apának kiskanállal orvosságot adni, esti imánál keresztet vetni, néha pénzt számolni, olykor engem kézen fogni. Az ilyen kezet pedig az ember nem látja, az ilyen kéz egyszerűen van, mert az nem lehet, hogy az embernek ne legyen keze. Csak apa jegyezte meg időnként a mama kezéről, mint valami különálló dolgról, amikor mama hazajött a városból krumplival, céklával, répával, káposztával, hagymával teli szatyrokat cipelve, milyen erős a kezéd.” S hogy miért terelődik a fiú figyelmébe édesanyja keze? A magántanárnál vannak, s az édesanya, olyan szegények, nem tudott az öltözékéhez kesztyűt, táskát keríteni. Ahogy ezt a fiú szemével látjuk, mintha az elesettség, kiszolgáltatottság, az emberi esendőség kéz-domborműve formálódna meg: „Láthatóan hiányzott a mamának az a táska és az a kesztyű, mert akkor legalább kinyithatta volna a táskát, kivessz egy zsebkendőt, vagy csak úgy kinyitja és bezárja, a kesztyűt meg egyik kezéből a másikba tegye. Mert ez a kéz a körülötte lévő üres térben nem tudott semmibe se belekapaszkodni, és egész idő alatt tanácstalanul csapkolódott.”

Mellesleg ebben a jelenetben szóba kerül egy könyv, amin a fiú úgy sírt, hogy édesanyja nem tudta megvigasztalni. Ez a könyv a *Pál utcai fiúk*. Nekünk meg van egy lengyel könyvünk, tegyük el kamasz gyerekeink számára, mert még a frankfurtinál is szélesebb a *Látóhatár*.

3. Csokonai Bálint Péter: „Végbúcsúmat tiszta szívvel fogadjátok” Széphalom Könyvműhely, 2007.

Csokonai Vitéz Mihályról már regényt írni sem volna mindennapi vállalkozás – megalkotni fiktív visszaemlékezését, önéletírását, több szempontból is különleges írói bátorságra vall. Pedig a *„Végbúcsúmat tiszta szívvel fogadjátok”* című könyv alcíme szerint – *Csokonai naplójeljegyzései* – Bálint Péter erre a hálátlan feladatra adta a fejét.

Hiszen egyrészt kit érdekel ma Csokonai?! Letűnt kor ha nem is letűnt, de szoborra merevedett alakja. A magány, a kellem, szerelmi epekedés – olyan fogalmak társulnak hozzá, amelyek manapság aligha csigázzák föl az érdeklődést: inkább a lesajnálás gesztusát hívják elő.

Másrészt hogy veszi valaki a bátorságot, hogy Csokonai helyett, Csokonai nevében naplót írjon?! Miként a belső címdalra olvassuk: „Hátrahagyott följegyzéseim” felirat alatt Csokonai bőrébe bújjon?!

A beteg, haldokló költő bőrébe, ráadásul.

Olyan kiindulási alap ez, amellyel csak veszteni – vagy nagyot nyerni lehet. A Csokonai Vitéz Mihály tiszteletére meghirdetett regénypályázat I. díjas alkotása a könyv, ám ennél többet is nyert. Hadd bocsássam előre: remélhetőleg lelkes olvasókat.

Bálint Péter megalkotta Csokonait, az embert. A debreceni író nyilván temérdek forrásanyag áttanulmányozása után fogott hozzá a feladathoz, tudósi alapossággal gyűjtötte össze a föllelhető adatokat – ez azonban nem vált terhév a könyvnek. Nem, mert az általa felvázolt Csokonai-kép végül is olyan, mint egy néhány ceruzavonással megrajzolt, de jellemző portré.

Csokonai arcéle fokozatosan rajzolódik ki. Az első húsz oldal, bevallom, megijesztett: ha ez a nyafogó, asszonyosan sápítózó, az utókor megbecsülése után áhító, betegségtől gyötört lélek Csokonai, akkor aligha fog rokonszenvet ébreszteni. De félre ijedség, fanyalgás: rövidesen megismerjük a hetyke, kópé, társaság középpontja Csokonait is, aztán a tudására rátarti, fölényes Csokonait is – és így tovább. A visszaemlékezések csapongása által szabdalt dikció egyre gazdagítja a képet, az egyes tulajdonságrészletek aztán együvé szövődnek, s a könyv végére a maga szétválaszthatatlan összetettségében ott áll előttünk az ember: a művész és polgár, a gondolkodó és érző lény.

S közben elfelejti az olvasó, hogy itt egy mai író teremti meg Csokonai emlékezetét. Bálint Péter eszközei egyszerűek: visszafogottan archaizált és stilizált „ál-korabeli” nyelvezet, amely olyan méltósággal hömpölyög az alárendelések kiszögelléseiben, mintha ma is ez volna írói anyanyelvünk; eredeti Csokonai-szövegek beillesztése, többnyire indokoltan és koherensen, s látván az író magabiztosságát, élek a gyanúperrel, hogy ahol én sokallom, ott is neki van igaza; a költő olvasmányélményeinek élővé varázslása, különös tekintettel Rousseaura, aki szinte a regény főhősének árnyképeként kísért; s a korabeli miliő eleinte takarékos, majd aprólékosabb, a költő környezetében élőkől a helyszínek találó rajzán át a mesterségek, szokások és a városok (elsősorban Debrecen) megidézéséig terjedő mozaikja. Ez a kép mozaikos, mert az emlékezet válogató természetét és a

visszaemlékező pozícióját is figyelembe veszi: a naplót író Csokonainak, a fikció logikája szerint, természetes ez a környezet, tehát nem él a történetírók magyarózó módszerével. Ugyanakkor lefegyverzően hiteles kép is, történeti is mikrotörténeti szinten egyaránt.

Nincs híján a regény néhány „nagyjelenetnek” sem, amelyek a kompozíció pilléreivé válhatnak. A nagyapai műhely rajza, az apa halála, az istállóban üzekedő szolgálók látványa: megint csak takarékosan, de emlékezetesen megrajzolt képek. A Csokonaiék házáat is sújtó debreceni tűzvész egyik jelenete szinte apokaliptikus sugallatú: „A macskák persze ünnepi lakomát ültek; a félig sült tyúkok és csirkek beleit cibálták elő a tollazatuk alól, és éles fogaikkal a csontjaikat ropogtatták olyan mohósággal, ahogy nagybőjt után esnek a vájlingnak a bélpoklosok; némelyik, hogy a nagy zabálás közben magát mozgásra ösztökélje, a dögökből mennél nagyobb porciót szerezni vágyó patkányokra

vetette magát. Akadt közöttük olyan is, amelyik már menni sem bírt az elfogyasztott bőséges étektől és ásitva dőlt el a kertben, unottan szemlélte a le s fel rohan-gászó embereket.” A nyelvezet itt is gördülékeny, az archaizáltság szinte elmosódik. (Alig van egy-két kifogásolnivaló e tekintetben. Nem tudom biztosan, nem élt-e már e szavak Csokonai idejében, de nekem kirítt a szövegből az „üditőital”, a „jogfolytonosság”, az „érekellentetek”, a „be lehessen azonosítani”.)

Bálint Péter Csokonai-tablója a képi megelevenítés és a reflexív gondolatiság kettőséből építkezik, jó arányérzékkel. Olvasás közben szinte elfelejtkezünk róla, hogy ez a Csokonai a valóságban is élt: működik a fikció, magával rántja az olvasót. Olyannyira, hogy kitörölhetetlen módosulásokat fog hozni kinek-kinek eddig őrzött Csokonai-képében.

Nagy Gábor

A Magyar Írószövetség 2008. májusi rendezvényei

Május 5-én, hétfőn 18 órakor – a Magyar Katolikus Rádió és a Magyar Napló rendezésében:

Nagy Gáspár – Szakolczay Lajos: „Ameddig temetetlen holtak lesznek ...” című kötetét és CD mellékletét bemutatja Oláh János, a Magyar Napló főszerkesztője és Szakolczay Lajos irodalomtörténész. Közreműködik: Bolla Milán hegedűművész, Borbély T. András színművész

Május 6-án, kedden 17 órakor – Bajza-szalón

Május 7-én, szerdán 18 órakor

CSIKÓFOGAT – Fialat alkotók estje. **Falusi Márton** költőt Nagy Gábor kritikus mutatja be, az est moderátora Erős Kinga

Május 13-án, kedden 18 órakor

Nagy Gáspár Szaltószabadság – Válogatott versek című kötetének bemutatója. Az est házigazdái: Vasy Géza a Magyar Írószövetség elnöke és Biernaczky Szilárd, a Mundus Kiadó igazgatója. A kötetről Pécsi Györgyi, a könyv szerkesztője és Szakolczay Lajos irodalomtörténész, kritikus beszélget. Közreműködik: Szatmári Attila színművész. A Mundus Magyar Egyetemi Kiadó és a Magyar Írószövetség közös rendezvénye

Május 19-én, hétfőn 17 órakor

Apor Elemér-émlékest

Az est házigazdája Cs. Varga István irodalomtörténész

Május 20-án, kedden 18 órakor Bor és irodalom

Május 21-én, szerdán 17 órakor

Deák László költő, író szerzői estje; Az est moderátora Tábori László író

Május 22-én, csütörtökön 18 órakor

Czigány György Égi kémia, **Hárs Ernő** műfordítás-kötete és **Tornai József** Baudelaire-kötete kerül bemutatásra. Az est házigazdája Turczy István, a Költői Szakosztály elnöke. Közreműködnek: Tóth Éva és Zsille Gábor

Május 23-án, pénteken 18 órakor

OPEN READING – versfelolvasó délután az Írószövetségben. Házigazda Turczy István, a Költői Szakosztály elnöke. A felolvasó költővendég **Petőcz András**, vendége: **Zsávolya Zoltán**

Május 26-án, hétfőn 17 órakor

A Kornétás Kiadó bemutatja **Sárközi Sándor** Kanyargós utakon és Lángörzök című könyveit. Közreműködnek: Sárközy Zoltán Jászai-díjas színművész, Bártfai Ferencné és Földesdy Gabriella előadók, Nidermayer Anna és Willnérné Takács Margit költők és Bacsa Ferenc dalénekes.

Május 27-én, kedden 18 órakor

Szécsi Margit emlékest

Házigazda Vasy Géza a Magyar Írószövetség elnöke, közreműködik Mohai Gábor

Május 28-án, szerdán 17 órakor

A *Felsőmagyarország* Kiadó bemutatja az Ünnepi Könyvhétre megjelent kötetét.

Május 29-én, csütörtökön 18 órakor – Bajza-szalón

Május 30-án, pénteken 18 órakor – Terézvárosi Verses Esték

Rendezvényeinket a **Nemzeti Kulturális Alap** és a **MASZRE** támogatja